

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

REDACTIE: R. Geurts; Mevr. Dr. W. Minis-van de Geyn; C. Willemse; Dr. P. J. van Nieuwenhoven. **Hoofdredacteur:** Dr. E. M. Kruytzer, Bosquetplein 7, Maastricht.

Voorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap:

Dr. E. M. Kruytzer, Bosquetplein 7, Maastricht.

Secretaris: Dr. P. J. van Nieuwenhoven, Trianonstraat 13, Maastricht.

Penningmeester: P. Wassenberg, Hertogsingel 87 A, giro 1036366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap, Maastricht.

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht. Tel. 04400—14174.

Lidmaatschap f 7,50 per jaar. Het **Maandblad** wordt aan alle leden gratis toegezonden. Prijs voor niet-leden f 10,— per jaar. Afzonderlijke nummers voor niet-leden f 1,—, voor leden f 0,75; dubbelnummers f 2,— en f 1,50. Auteursrechten voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging van de maandvergaderingen, blz. 41. — De natuur in, blz. 41. — De omslagtekening, blz. 41. — Uit eigen kring, blz. 41. — Verslag van de maandvergaderingen, blz. 42. — P. J. H. van Bree & F. X. J. Jansen: Over drie abnormale hamsterschedels, blz. 44. — Dr. C. J. H. Franssen & W. P. Mantel: Thysanoptera, in 1961 verzameld in de natuurreservaten „Bennekome Meent” te Bennekom (Geld.) en „De Lindevalei” te Wolvega (Fr.), blz. 46. — C. Willemse: Description of new and redescription of ill known Orthoptera. Part I, blz. 48 — Boekbespreking, blz. 55. — Nieuwe leden, blz. 56.

CONTRIBUTIEBETALING.

Bij de betaling van de contributie lette men op de twee volgende punten: 1. Het nieuwe giro-nummer is 1036366. 2. De contributie bedraagt f 7,50. Zij, die reeds f 5,— betaald hebben, worden verzocht f 2,50 bij te betalen.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN

Te Maastricht op woensdag 2 mei 1962,
om 19,30 uur in het museum.

De heer P. J. H. Kemp zal een causerie houden over zijn ervaringen met prismakijkers, meer speciaal bij het waarnemen van vogels.

Te Heerlen op woensdag 9 mei 1962, om
19 uur in het Geologisch Bureau.

DE NATUUR IN

Bloesemtocht op *zondag 6 mei* in de omgeving van Meerssen o.l.v. de heer P e t e r s, oud-direkteur landbouwschool aldaar. Vertrek trein uit Heerlen 13.55 uur, uit Maastricht 14.13 uur. Retour Meerssen.

Bezoek aan de orchideeëntuin van het Staatsbosbeheer in het Gerendal op *zaterdag 19 mei*. Vertrek trein uit Maastricht 14.13 uur, uit Heerlen 14.24 uur. Retour Schin op Geul.

DE OMSLAGTEKENING

De omslagtekening van deze maand is door Charles Eyck wederom ontleend aan de grot van Lascaux. In deze grot bevindt zich een grote ruimte, die door de ijstijdmens geheel en al aan het paard is gewijd.

UIT EIGEN KRING

Zilveren jubileum. Op zondag 29 april is het 25 jaar geleden, dat de heren M r. W. J. K o r n en F. H. W. R o n d a g h lid werden van het bestuur van de „Stichting Dierenpark Maastricht” Mr. Korn, wethouder van Onderwijs, is thans voorzitter en de heer Rondagh secretaris.

De Stichting, in 1920 begonnen als „Stadsverfraaiing”, heeft in de loop der jaren met veel moeilijkheden te kampen gehad, maar ondanks of door de druk der omstandigheden is het Dierenpark uitgegroeid tot een fraai en machtig geheel, dat duizenden Maastrichtenaren en vreemdelingen trekt. Dat zo iets mogelijk was, danken wij in de eerste plaats aan het werk en de toe-

wijding van het bestuur. Met onze hartelijke gelukwensen aan beide zilveren jubilarissen spreken wij de wens uit, dat zij nog vele jaren hun beste krachten aan het Dierenpark mogen geven.

VERSLAG VAN DE MAANDVERGADERING

te Maastricht, op 4 april 1962.

De voorzitter begint met iets te vertellen over de schedels van de ijstijdmensen, waarover de kranten onlangs geschreven hebben. Zonder vooruit te lopen op het wetenschappelijk onderzoek, dat nog pas in het beginstadium verkeert, willen wij ons beperken tot de gegevens, die reeds gepubliceerd zijn en daarbij een korte uiteenzetting geven van de fluor-test, de methode om de ouderdom van de beenderen vast te stellen.

Dat de mens in ons land in het IJstijdvak geleefd heeft, bewijzen de paleolithische artefacten, die hier gevonden zijn en zodanig zijn aange troffen, dat men ook mag aannemen, dat de vervaardiger er van — de ijstijdmens — hier gewoond heeft. Tot nu toe was deze mens nog niet met zekerheid gevonden. De Mens van Hengelo, van wie in 1935 bij het graven van een petroleumhaven te Hengelo een schedel werd gevonden, is te licht bevonden.

Enige tijd geleden is in de uiterwaarden van de Maas bij Roermond een schedeldak gevonden, dat, zoals wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond, hoogst waarschijnlijk 15000 jaar oud is. Deze schedel is derhalve afkomstig van een mens, die wij voorlopig als de eerste ijstijdmens van Nederland beschouwen (er is nog een ander onderzoek gaande). Bovendien zijn naderhand in de buurt van Roermond nog 3 schedel fragmenten gevonden, die waarschijnlijk even oud zijn als bovengenoemde schedel.

Deze schedels worden op het ogenblik bestudeerd in het anthropo-biologisch instituut te Utrecht, dat onder leiding staat van Dr. J. Huizinga, lector in fysieke anthropologie aan de rijksuniversiteit te Utrecht. Bovengenoemde schedel werd door Dr. Huizinga voorlopig ondergebracht in het Cro Magnon-type. De Mens van Cro Magnon werd in 1868 ontdekt in een grot bij Les Eysies in het dal van

de Vézère, een zijrivier van de Dordogne in Zuid-Frankrijk.

De ouderdom der beenderen stelt men vast met de fluor-test. Met grote restrictie (zie beneden) kan men zeggen, dat men uit het percentage fluor, dat het been bevat, de ouderdom kan vast stellen. Globaal genomen, heeft been uit het Holoceen niet meer dan 0,3% fluor, uit het bovenpleistoceen 1% en uit het middenpleistoceen 2%. Het gehalte aan fluor wordt bepaald door de röntgenografische methode door Prof. Van der Vlerk in Leiden ontwikkeld (zie Leidse Geologische Mededelingen, Deel 20, 1955, pp. 195-206, waar men ook gegevens kan vinden over de vroeger in Nederland gevonden menselijke beenderen). Deze methode werkt sneller en ook nauwkeuriger dan die van de chemische analyse.

Het mineraal hydroxylapatiet, $\text{Ca}_5(\text{PO}_4)_3(\text{OH})$ vormt het belangrijkste bestanddeel van beenderen. Het is een mineraal, dat grote affiniteit voor fluor heeft. Hierdoor kunnen de OH-ionen geleidelijk door de in het grondwater voorkomende F-ionen vervangen worden. Bij dit proces gaat hydroxylapatiet over in fluorapatiet $\text{Ca}_5(\text{PO}_4)_3\text{F}$. Dit proces gaat regelmatig door, maar niet alle beenderen bevinden zich in dezelfde gunstige omstandigheden. Een been kan terecht komen in een laag boven de grondwaterspiegel, zodat weinig ionen-uitwisseling plaats heeft. Zo kan het gebeuren, dat heel oud been een fluorgehalte heeft, dat niet beantwoordt aan zijn ouderdom. Het veiligste zijn wij, wanneer wij twee beenderen kunnen vergelijken, die zich in dezelfde omstandigheden bevinden, terwijl wij van een der beenderen langs andere weg de ouderdom kennen. Dit nu is het geval bij de vondst te Roermond. Bovengenoemd schedeldak is opgebaggerd uit een grindkuil, waaruit ook een mammoetkies te voorschijn is gekomen. Van de mammoet weten wij, dat het een ijstijddier was en waarschijnlijk reeds vóór het einde van de laatste IJstijd uit onze streken is verdwenen. Welnu de fluor-test wijst dezelfde ouderdom aan en voor de mammoetkies en voor het schedeldak. Wij mogen derhalve aannemen, dat het schedeldak heeft toebehoord aan een ijstijdmens. Deze mens heeft geleefd in de laatste periode van de Laatste IJstijd, het Tubbantien.

Het resultaat van het wetenschappelijk onderzoek zal aan het einde van dit jaar gepubli-